

**O‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK MUHITINI SHAKLLANTIRUVCHI
INSTITUTLARI VA SIYOSATI****Usmonov Murodbek Dusmurot o‘g‘li***Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, “Raqamli
iqtisodiyot” kafedrası asisssenti**E-mail: usmonov.murodbek95@gmail.com***Safarov Mexruz Zafar o‘g‘li,***Samarqad iqtisodiyot va servis instituti,
Iqtisodiyot fakulteti talabasi**E-mail: mexruzsafarov0@gmail.com*

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonda tadbirkorlik institutlari hamda tashabbuskorlik muhitini shakllantiruvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Biznes-inkubatorlar, texnoparklar, Savdo-sanoat palatasi, kredit kafolatlari va «Hunarmand» uyushmasi kabi qo‘llab-quvvatlash institutlari faoliyati, maqsad va natijalari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, qonunchilik, ta‘lim, motivatsiya va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar tadbirkorlik muhitiga ta‘siri o‘rganiladi. Davlat siyosati (prezident farmonlari, hukumat qarorlari va strategiyalar) ko‘rib chiqilib, biznes muhitining milliy-hududiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Mavjud muammolar va imkoniyatlar aniqlanib, ularni hal etish bo‘yicha takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik institutlari, biznes-inkubator, texnopark, Savdo-sanoat palatasi, kredit kafolati, hunarmandchilik, qonunchilik, mahalliy sharoitlar, davlat siyosati.

Kirish. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes hamda tadbirkorlikni rivojlantirish muhim ustuvor yo‘nalishga aylantirildi. Davlat rahbari tashabbuslari bilan biznes-muhitni soddalashtirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va mahalliy ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda. Ana shunday kontekstda tadbirkorlarni rag‘batlantirish hamda qo‘llab-quvvatlash uchun turli tashabbuslar yo‘lga qo‘yilmoqda. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi 2018-yilni «Faol tadbirkorlik, innovatsion g‘oya va texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlash yili» deb e‘lon qilib, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqaruvchi faol tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash ustuvor vazifa ekanligini ta‘kidlagan¹. Bu kabi tashabbuslar biznesga doir ma‘muriy, moliyaviy va ta‘limiy imkoniyatlar kengaytirilishiga turtki bo‘lmoqda.

Adabiyotlar sharhi.

¹ <https://old.gov.uz/oz/news/view/17676#>

Ilmiy manbalarda O‘zbekistonda tadbirkorlik va kichik biznes sohasida qabul qilingan qonunlar, farmon va qarorlar tizimi batafsil tahlil qilingan. Masalan, tadqiqotchilar mustaqillikdan beri tadbirkorlikka oid qonunchilik bazasini rivojlantirish, tadbirkorlar huquqlarini muhofaza qilish hamda ularni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashga alohida e‘tibor qaratilganini ta’kidlaydilar². Yangi O‘zbekiston siyosatini sharhlovchi maqolalarda esa davlat tomonidan qulay ishbilarmonlik muhiti yaratish, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish, tadbirkorlarni subsidiya va kafolatlar bilan qo‘llab-quvvatlash muhimligi qayd etilgan. Shu bilan birga, innovatsion g‘oyalar va biznes-ta’limning roliga ham urg‘u beriladi. Milliy tahlillar va ommaviy axborot vositalari hisobotlarida esa hududlardagi tadbirkorlik muhitidagi farqlar yoritilgan: masalan, rasmiy statistikaga ko‘ra, hududlarni rivojlantirish reytingida 2020-yilda 48 ta tuman va shahar “yaxshi” deb baholangan, 119 tasi “o‘rta”, 33 tasi esa “qoniqarsiz” deb topilgan. Bu kabi ma’lumotlar aniq hududiy xususiyatlar mavjudligini ko‘rsatadi.

Tahlil natijalari.

Tahlillarimiz shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda tadbirkorlikka yo‘naltirilgan infratuzilma va institutsiyalar tizimli ravishda shakllantirilmoqda. Jumladan, biznes-inkubatorlar, akseleratorlar, texnoparklar va innovatsion markazlar faoliyati targ‘ib etilmoqda. Masalan, Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi bilan birga UNDP tashkiloti 2023-yil noyabrida biznes-inkubator va startap akseleratorlarini yo‘lga qo‘yish, hakatonlar o‘tkazish bo‘yicha metodologik ko‘rsatmalarni taqdim etdi. Shu bois IT yo‘nalishidagi texnopark – IT Park Uzbekistan – jadal rivojlanmoqda. IT Park ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilning kuzida ushbu markazga jami 470 ta kompaniya a‘zo bo‘ldi (shundan 258 tasi Toshkentda, 212 tasi hududlarda). Ularning 267 tasi eksportga yo‘naltirilgan bo‘lib, ulardan 158 tasi xorijiy kapital ishtirokida, va ular 2026-yil oxirigacha \$70 mln atrofida xizmat eksport qilishni rejalashtirmoqda³.

IT Park Uzbekistan ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilning kuzida IT Parkga 470 ta yangi a‘zo qo‘shildi (258 tasi Toshkentda, 212 tasi hududlarda), ulardan 267 tasi eksportga yo‘naltirilgan (158 tasi xorijdan).

Shuningdek, tizimli moliyaviy yordam institutlari ham faoliyat yuritadi. Masalan, Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi (sobiq “Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi”) 2025-yil birinchi choragida qo‘shimcha kafillik va subsidiya ko‘rinishidagi yordamga 694 mlrd so‘m ajratishni rejalashtirgan (jumladan, 101,5 mlrd so‘m kredit kafolati). Savdo-sanoat palatasi va uning tarkibidagi «Hunarmand» uyushmasi ham 2017-yildan beri hunarmandchilikni rivojlantirishga katta e‘tibor qaratmoqda. Ularning hisob-kitoblariga ko‘ra, hisobot davrida hunarmandchilik subyektlariga imtiyozli kredit ajratish uchun qariyb 1 trillion so‘m mablag‘

² researchgate.net/uzbekscholar.com

³ it-park.uz

yo‘naltirildi, 34 ta hunarmandchilik markazi, 41 ta «Uy muzeyi» va 4600 dan ortiq hunarmandchilik ustaxonasi ishga tushirildi, natijada hunarmandchilik sohasida 200 mingdan ortiq kishining bandligi ta‘minlandi⁴.

Tashabbuskorlik muhitini shakllantiruvchi omillarga kelganda, qonunchilik va ma‘muriy islohotlar katta ahamiyatga ega. So‘nggi yillarda qabul qilingan farmon va qarorlar bilan tadbirkorlikka oid majburiy talablar optimallashtirildi. Masalan, 2023-yil 1-yanvardan kuchga kirgan PF-60 farmonida bir qator eskirgan talablar bekor qilindi va tadbirkorlik sub‘yektlariga yangi mahsulotlarini qonunchilikdan vaqtincha ozod etilgan hududlarda sinovdan o‘tkazish (sandbox) imkoniyati yaratildi⁵. Shuningdek, 2025-yil 19-martdagi PF-50 farmonida biznesni qo‘llab-quvvatlovchi barcha institutlar (biznes-inkubatorlar, akseleratorlar, texnoparklar, innovatsion markazlar va boshqalar) yagona reyestruga kiritilishi belgilandi. Ta‘lim va kadrlar tayyorlash tizimida ham tadbirkorlikka e‘tibor kuchaytirilmoqda: masalan, Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va Tadbirkorlik oliy maktabi kichik biznes va tadbirkorlik yo‘nalishida magistratura dasturi ochdi, shuningdek, aholini tadbirkorlik ko‘nikmalariga o‘qitish bo‘yicha maxsus kurslar tashkil etilgan⁶.

Hududlar kesimida biznes-muhitning milliy va mahalliy xususiyatlari ham muhim. Rasmiy tahlillarga ko‘ra, ayrim hududlarda tadbirkorlik rivoji yuqori bo‘lsa, boshqalarida imkoniyatlardan samarali foydalanilmayotir. Masalan, 2020-yilda prezident qarori asosida viloyat va tumanlarning ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari va tadbirkorlik muhiti reytingi ishlab chiqilgan, bu bo‘yicha 48 ta tuman yaxshi, 119 tasi o‘rta va 33 tasi qoniqarsiz deb baholangan. Ana shunday hududiy tahlillar tadbirkorlik infratuzilmasini yaxshilash hamda resurslardan samarali foydalanishni rag‘batlantirish zarurligini ko‘rsatmoqda.

Mavjud muammolar sifatida birokrtik to‘siqlar, moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi va malaka yetishmovchiligi ajralib turadi. Masalan, ilgari eksport solig‘i imtiyozlari kabi qator soliq va moliyaviy rag‘batlar bekor qilinib, buning o‘rniga subsidiyalar va kafolatlar tizimi yo‘lga qo‘yilmoqda. Iqtisodiy sharoit va kichik biznesning aksari mahalla darajasiga qaramligi ham hududlararo tafovutlarni keltirib chiqarmoqda. Shu bilan birga, ijobiy tendentsiyalar ham kuzatiladi: yoshlarda tadbirkorlikka qiziqish ortmoqda, raqamli texnologiyalar sohasida startap ekotizimi kengaymoqda. Masalan, UNDP ma‘lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda O‘zbekistonda Xalqaro hamkorlik agentligi (KOICA) va Savdo-sanoat palatasi qo‘llab-quvvatlagan U-ENTER «Tadbirkorlik innovatsion markazi» ishga tushirildi, u innovatsion tadbirkorlik va startaplarni rivojlantirishga xizmat qiladi⁷. Mahalliy imkoniyatlar

⁴ <https://yuz.uz/uz/news/savdo-sanoat-palatasi-tadbirkorlarga-komakchi>

⁵ <https://qalampir.uz/uz/news/prezident-tadbirkorlar-faoliyatiga-oid-yangi-farmonni-imzoladi>

⁶ <https://lex.uz/docs/-7444738#:~:text=%28iii%29%20biznesni%20qo%CA%BBllab,notijorat%>

⁷ https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-05/uz_digital-economy-study_uz.pdf

sifatida agrar sektorda oilaviy tadbirkorlik, to'qimachilik va qurilish materiallari sanoati kabi tarmoqlarni rivojlantirishga urg'u berilgan. Shuningdek, O'zbekistonning Markaziy Osiyodagi strategik joylashuvi va infratuzilmasi kichik biznes eksport salohiyatini oshirish uchun imkoniyat yaratadi.

1-jadval

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi asosiy institutlar va ularning funksiyalari

Institut	Asosiy funksiyalari
Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi (AJ)	Biznes-loyihalarni moliyalashtirish (birinchi navbatda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun kafillik berib, imtiyozli kreditlar ajratish).
Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	Kredit kafilligi va foizlar bo'yicha subsidiyalar (ya'ni kredit foizlarini kompensatsiya qilish) tizimi bilan tadbirkorlarga yordam berish (2022-yilga ko'ra jamg'arma 10,0 trln so'm kafillik va 6,0 trln so'm subsidiya ajratgan).
Mikromoliya banklari va imtiyozli kredit beruvchi banklar	Kichik biznes subyektlariga imtiyozli mikrokreditlar va davlat kafolatli kreditlarni taqdim etish (2025-yil I chorak prognozida kafillik uchun 101,5 mlrd so'm, foiz kompensatsiyasi uchun 22,5 mlrd so'm ajratilishi belgilangan).
Xalqaro moliya tashkilotlari (EBRD, ADB va h.k.)	Tadbirkorlik loyihalari uchun kredit liniyalari tashkil etish va davlat bilan sheriklikda mablag'lar jalb qilish (2024-yilda kichik biznes uchun davlat kafolatiga taxminan 2 trln so'm ajratilgani belgilangan).

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga mo'ljallangan bir qator asosiy institutlar faoliyat yuritadi. Masalan, **Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi** korxona va loyihalarni moliyalashtirish, investitsiyalar jalb qilish hamda bank kafolatlari berish kabi xizmatlarni ko'rsatadi. **Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi** esa tadbirkorlarga kredit kafilligi va foiz stavkalarini kompensatsiya qilish shaklida yordam beradi. 2022-yil ma'lumotlariga ko'ra, jamg'arma tomonidan 10 trln so'mlik kafillik va 6 trln so'mlik subsidiyalar ajratilgan. Shu bilan birga, **mikromoliya banklari** va **imtiyozli kredit beruvchi banklar** mahalliy tadbirkorlarga past foizli kreditlar ajratib, moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimining asosiy ishtirokchilaridan hisoblanadi. Bular 2025-yil prognoziga ko'ra, umumiy hisobda 100 mlrd so'mdan ortiq kafillik va foiz kompensatsiyasi taqdim etishni rejalashtirmoqda. **Xalqaro moliya institutlari**, jumladan Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (EBRD), Osiyo Taraqqiyot Banki (ADB) kabi tashkilotlar ham O'zbekistonda kichik biznes va startap loyihalarni

qo'llab-quvvatlash uchun kredit liniyalari, grant va sheriklik dasturlari orqali faol ishtirok etmoqda⁸.

Bu institutlarning integratsiyalashgan faoliyati mamlakatda tadbirkorlik muhiti barqarorligini oshirish, moliyaviy resurslarga erkin kirishni ta'minlash hamda yangi ish o'rinlari yaratish bo'yicha muhim poydevor vazifasini bajarmoqda.

Xulosa va takliflar

Tadqiqotlardan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun keng miqyosda institutlar va dasturlar yaratilgan. Biroq, hali ham hududlar bo'yicha rivojlanish darajalari va moliyaviy imkoniyatlar teng emas. Ta'lim va kadrlar tayyorlashga urg'u qaratish, ayniqsa viloyatlarda innovatsion o'quv dasturlarini kengaytirish lozim. Qonunchilikdagi soddalashtirish islohotlarini davom ettirib, tartibga solish guillotinasini to'liq amalga oshirish kerak. Kredit kafolati va subsidiya dasturlarini hududiy ehtiyojlar nuqtai nazaridan diversifikatsiya qilish, xususiyl sektor bilan sheriklikni kuchaytirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Hududlarda kichik sanoat zonalari, logistika markazlari, biznes-markazlar tashkil etilib, infratuzilmani rivojlantirish ustuvor vazifa bo'lishi kerak. Hamkorlikni rivojlantirish maqsadida ham mahalliy, ham xorijiy moliyaviy va texnologik hamkorlik dasturlari kengaytirilishi lozim. Tavsiyalar sifatida, avvalo, tadbirkorlarga masofaviy xizmatlar ko'rsatishni oshirish va onlayn platformalar (masalan, "Tadbirkor" axborot tizimi) imkoniyatlarini kuchaytirish, shuningdek, mehmonxona va logistika tizimlarini oshirish orqali kichik biznesning eksport salohiyatini qo'llab-quvvatlash choralari ishlab chiqish muhimdir. Hududiy muammolarni hal etish uchun mahalliy hokimliklar darajasida "yaxshi tajriba"ni nusxalash va imkoniyatlari cheklangan hududlar uchun maxsus dasturlar joriy etilishi kerak. Oxir-oqibat, ularning barchasi tadbirkorlikni ommalashtirish, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash va aholini ish bilan bandligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" to'g'risidagi PF-60-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-50-son Farmoni "Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va institutsional rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida".
3. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy hisobotlari (<https://stat.uz>).
4. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi (AJ) ma'lumotlari — 2024–2025-yil chorak hisobotlari.
5. IT Park Uzbekistan rasmiy sayti va hisobotlari (<https://it-park.uz>).

⁸ [https://edcom.uz/uz/news/4028/#:~:text="](https://edcom.uz/uz/news/4028/#:~:text=)

6. UNDP Uzbekistan: “Tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha startap akseleratorlari va inkubatorlar faoliyati” (2023–2024).
7. EBRD (Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki) hamda ADB (Osiyo Taraqqiyot Banki) – kichik biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash loyihalari.
8. “Tadbirkorlik asoslari va innovatsiyalar” – O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi metodik ko‘rsatmasi, 2023.
9. “Hunarmand” uyushmasi va Savdo-sanoat palatasi rasmiy axborotlari (<https://chamber.uz>, <https://hunarmand.uz>).
10. “Tadbirkorlikni rivojlantirishning hududiy reytingi: muammolar va imkoniyatlar” — Iqtisodiy tahlil portali, 2023-yil.